Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas

Europos socialinių partnerių organizacijų reprezentatyvumas. Maisto ir gėrimų sektorius

Santrauka

Įvadas

Šiuo tyrimu siekiama pateikti reikiamą informaciją, kad būtų paskatintas socialinis dialogas maisto ir gėrimų sektoriuje. Europos darbo santykių informacinės tarnybos (angl. EIRO) reprezentatyvumo tyrimais, atliktais Europos Komisijos prašymu, siekiama nustatyti reprezentatyvias socialinių partnerių asociacijas, su kuriomis reikia konsultuotis pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) nuostatas. Tad šiame tyrime nustatomos atitinkamos nacionalinės maisto ir gėrimų sektoriaus socialinių partnerių organizacijos, taikant principą „iš viršaus į apačią“ (išvardijant Europos masto susivienijimų narius) ir principą „iš apačios į viršų“ (per EIRO nacionalinius korespondentus).

Europos socialinio dialogo veiksmingumas priklauso nuo to, kiek reprezentatyvūs atitinkami sektoriaus nacionaliniai subjektai, nes Europos socialiniame dialoge gali dalyvauti tik pakankamai reprezentatyvios asociacijos.

Nacionalinė asociacija yra vertinama kaip tinkama su sektoriumi susijusių interesų asociacija, jei ji atitinka tokius kriterijus:

a) asociacijos sritis yra susijusi su sektoriumi;

b) asociacija reguliariai dalyvauja sektoriaus kolektyvinėse derybose ir (arba) yra susijusi su kokia nors tinkama Europos lygmens interesų asociacija.

Europos asociacija yra vertinama kaip tinkama su sektoriumi susijusi interesų asociacija, jei ji yra Komisijos sudarytame interesų organizacijų, su kuriomis reikia konsultuotis kaip su sektoriaus atstovėmis pagal SESV 154 straipsnį, sąraše ir (arba) jei ji dalyvauja su sektoriumi susijusiame Europos socialiniame dialoge ir (arba) išreiškė pageidavimą konsultuotis pagal 154 straipsnį.

Sektoriaus apibrėžimas

Šiame tyrime maisto ir gėrimų sektorius apibrėžiamas pagal statistinį Europos bendrijos ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (angl. NACE) (2 red.), kad tyrimo rezultatus būtų galima palyginti tarpvalstybiniu lygmeniu. Kalbant konkrečiau, šiam sektoriui taikomi NACE kodai C10 (maisto produktų gamyba) ir C11 (gėrimų gamyba).

Ekonominės aplinkybės

Užimtumo ypatybės

Eurostato duomenimis, 2010 m. sektoriuje dirbo per 4 739 900 darbuotojų 27 valstybėse narėse; maisto produktų gamybos srities darbuotojų sektoriuje buvo per 90 proc. Sektoriaus užimtumas sudaro vos 2 proc. viso užimtumo 27 ES valstybėse narėse; be to, sektoriuje sukurta 2 proc. viso 27 ES valstybių narių BVP. Vyrai sudaro daugiau nei 58 proc. abiejų sektoriaus segmentų darbo jėgos; daugiau moterų dirba maisto gamybos segmente (43 proc.) nei gėrimų gamybos segmente (29 proc.); abiem atvejais tai mažiau nei moterų dalis bendroje 27 ES valstybių narių užimtumo struktūroje (45,5 proc.). Sektoriuje savarankiškas darbas ar gamybinė praktika nėra paplitę, išskyrus Vokietiją, Graikiją ir Italiją, kuriose jų dalis yra didesnė nei 20 proc.

Maisto ir gėrimų pramonės sektorių sudaro apie 310 000 įmonių, kurios veikia vietos bei regioniniu lygmeniu ir pasaulio rinkoje. Didžiausią produktų dalį pagamina mažosios ir vidutinės įmonės (MVĮ) ir pasaulinio masto bendrovės. MVĮ sukuria apie 48,5 proc. visos apyvartos ir jose dirba 63 proc. visų darbuotojų, o didžiosioms bendrovėms tenka 51,5 proc. apyvartos ir 37 proc. darbuotojų, nors jos sudaro tik 0,9 proc. bendrovių.

Pastarojo meto pokyčiai

Finansinė krizė turėjo tam tikrą poveikį maisto ir gėrimų sektoriui, tačiau jis nebuvo toks didelis kaip kituose sektoriuose. Užimtumas ėmė mažėti 2008 m. trečiajame ketvirtyje, iki 2010 m. tendencijos buvo neigiamos, o po to užimtumas vėl ėmė augti.

Labiausiai pokyčius sektoriuje skatinantis veiksnys yra globalizacija. Išaugusi tarptautinė prekyba ir tarpvalstybinis kapitalo investicijų mobilumas lėmė didelius pokyčius rinkose ir prekybos tendencijų pokyčius. Kartu prekybos liberalizavimas ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių gerovės augimas lėmė tai, kad atsirado naujų rinkos galimybių ir naujų konkurencijos šaltinių. Dabartiniai sektoriui kylantys iššūkiai yra klientų susirūpinimas dėl kainų, maisto saugos ir sveikatos, taip pat mažas darbo jėgos našumas ir nepakankama mokslinių tyrimų ir inovacijų plėtra.

Atstovavimo interesams nacionalinis lygmuo

Profesinės sąjungos

Aktyvių profesinių sąjungų narių skaičius labai nevienodas – nuo daugiau kaip 1,5 mln. UNITE (Jungtinė Karalystė) narių iki vos kelių dešimčių POMYN (Graikija) narių. Toks didelis skirtumas atspindi ne gebėjimą pritraukti narių, o ekonomikos dydžio ir narystės masto skirtumus.

Visose 27 šalyse nustatyta bent po vieną su sektoriumi susijusią profesinę sąjungą. Iš viso nustatytos 96 su sektoriumi susijusios profesinės sąjungos, atitinkančios įtraukimo į reprezentatyvumo tyrimą kriterijus, todėl galima teigti, kad sistemoje atstovaujama įvairiems interesams. Tik po vieną su sektoriumi susijusią profesinę sąjungą užfiksuota šešiose iš šalių, po dvi – penkiose ir po tris – trijose. Trylikoje šalių veikia keturios ar daugiau su sektoriumi susijusių sąjungų, todėl galima teigti, kad profesinių sąjungų paplitimas yra nevienodas.

Darbdavių organizacijos

Iš viso 24 šalyse nustatyta 115 su sektoriumi susijusių darbdavių organizacijų. Trijose šalyse (Kipre, Lietuvoje ir Maltoje) nenustatyta nė vienos su sektoriumi susijusios darbdavių asociacijos. Devyniose iš 24 šalių, kuriose veikia darbdavių asociacijos, tam tikra dalis nustatytų organizacijų nedalyvauja kolektyvinėse derybose. Apskritai verslo interesų ar prekybos organizacijos gali turėti ne tik su darbo santykiais susijusių interesų; tai taikoma ir maisto ir gėrimų sektoriui.

Devyniose iš 24 šalių, apie kurių organizacijų, susijusių su sektoriumi, visumą turima informacijos, nustatyta tik po vieną organizaciją, dar devyniose iš 24 šalių (37,5 proc.) – po keturias ar daugiau organizacijų. Todėl tarp darbdavių organizacijų vyrauja daugiašalės asociacijų sistemos, kaip ir tarp profesinių sąjungų, tik dar didesniu mastu.

Kolektyvinės derybos

Vertinant sektoriaus kolektyvinių derybų taikymo mastą, 10 iš 21 šalies, iš kurių turima duomenų, kolektyvinių derybų aprėptis yra bent 50 proc. Be to, devyniose iš šių dešimties šalių vidutinė aprėptis yra 80 proc. ar daugiau. Tai rodo, kad kolektyvinės derybos Europos šalyse paplitusios labai nevienodai. Šiuo atžvilgiu egzistuoja tam tikra tendencija: Skandinavijos šalyse, Belgijoje, Austrijoje, Ispanijoje ir dviejose naujosiose valstybėse narėse (Slovėnijoje ir Rumunijoje) kolektyvinės derybos paplitusios labiausiai, o Portugalijoje, Jungtinėje Karalystėje ir daugumoje naujesnių valstybių narių – gana mažai.

Atstovavimo interesams europinis lygmuo

Darbuotojams atstovaujanti Europos maisto, žemės ūkio ir turizmo profesinių sąjungų federacija (angl. EFFAT) ir darbdaviams atstovaujanti FOODDRINKEUROPE yra maisto ir gėrimų sektoriaus organizacijos, Europos Komisijos įvardytos kaip socialinių partnerių organizacijos, su kuriomis reikia konsultuotis pagal SESV 154 straipsnį.

EFFAT veikloje tiesiogiai dalyvauja 54 organizacijos 25 valstybėse narėse, 39 iš jų dalyvauja sektoriaus kolektyvinėse derybose. Verta pažymėti, kad Lenkijoje ir Portugalijoje dauguma įtrauktų profesinių sąjungų tiesiogiai nedalyvauja jokios Europos organizacijos veikloje. FOODDRINKEUROPE veikloje tiesiogiai dalyvauja 24 organizacijos 22 valstybėse narėse; 10 iš jų dalyvauja sektoriaus kolektyvinėse derybose. FOODDRINKEUROPE veikloje dalyvauja vos 21 proc. darbdavių organizacijų, tad didelė dalis su sektoriumi susijusių visos ES darbdavių organizacijų FOODDRINKEUROPE veikloje nedalyvauja.

Išvados

Remiantis 27 ES valstybių narių maisto ir gėrimų sektoriaus analize, pagrįsta principu „iš viršaus į apačią“ ir principu „iš apačios į viršų“, ES mastu EFFAT yra svarbiausia sektoriaus darbuotojams atstovaujanti organizacija, o FOODDRINKEUROPE – sektoriaus darbdaviams atstovaujanti organizacija.

Papildoma informacija

Ataskaita *Representativeness of the European social partner organisations: Food and drink sector* („Europos socialinių partnerių organizacijų reprezentatyvumas. Maisto ir gėrimų sektorius“) skelbiama adresu http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1207014s/index.htm.

Daugiau informacijos gali suteikti informacijos pareigūnė Camilla Galli da Bino e. paštu gdb@eurofound.europa.eu.